

Loitsuja
&
lohikäärmeitä
SATU OPETUSMATERIAALINA

Myry Voipio

Teksti: Myry Voipio 2011 ©
Taitto ja kuvitus: Johanna Taskila

Menetelmäopasta voi ladata kulttuuritalo Valveen internetsivuilta:

www.kulttuurivalve.fi

Lisätietoa antavat Valveen Sana-
taidekoulun vastaavat opettajat.

Taikalamppu-menetelmäoppaat

Kädessäsi on ainutlaatuinen opas, jonka avulla voit avata kulttuurin kokemuksen maailmaa ja toteuttaa uudenlaisen työpajan tai taidehetken lasten tai nuorten kanssa. Se on syntynyt Taikalamppu-verkostossa, osana valtakunnallista lasten- ja nuortenkulttuurikeskusten kehitystyötä.

Taikalamppu-verkosto on toiminut vuodesta 2003 alkaen, ja sitä tukee opetus- ja kulttuuriministeriö. Lastenkulttuurikeskusten verkostossa on tällä hetkellä yksitoista jäsentä eri puolilla Suomea. Niillä kullakin on omat kehitystehtävänsä, jotka liittyvät eri taiteenlajeihin ja myös laajempiin kokonaisuuksiin kuten esimerkiksi monitaiteisuuteen tai kulttuurien kohtaamiseen.

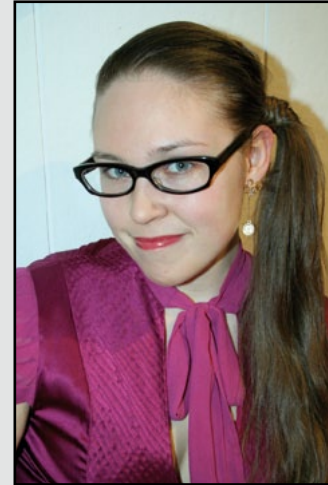
Taikalamppu-menetelmäopas toteuttaa tiettyjä arvoja, jotka ovat yhteisiä kaikille verkoston toimijoille. Niitä ovat jokaisen lapsen ja nuoren oikeus taide- ja kulttuuripalveluihin, lapsi ja nuori aktiivisena toimijana, taide ja kulttuuri osana lasten ja perheiden hyvinvointia, taiteen raja-aitojen rikkominen, kulttuurien välinen vuoropuhelu sekä vankka usko ammattitaitoon. Tavoitteenamme on, että nämä arvot leviävät menetelmäoppaittemme avulla ympäri Suomen — myös sinne, missä ei ole varsinaisia lastenkulttuurikeskuksia.

Toivomme sinulle ja ryhmällesi lämmittäviä Taikalampun säteitä ja onnistunutta taidehetkeä!

Terveisin, Taikalamppu-verkoston toimijat

www.taikalamppu.fi

Kirjoittajan esittely

Kuva: Jenni Kinnunen

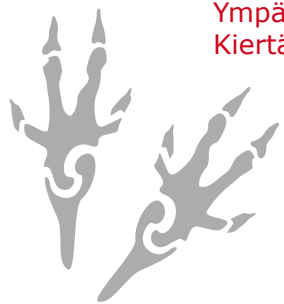
Myry Voipio (s. 1985) valmistui filosofian maisteriksi vuonna 2009 Oulun yliopistosta. Pääaineenaan Voipio on opiskellut kirjallisuutta ja tekee väitöskirjaa kotimaisesta tyttökirjallisuudesta. Voipio on erikoistunut lasten- ja nuortenkirjallisuuden opintojensa alusta saakka ja on kiinnostunut erityisesti saduista, tyttökirjallisuudesta ja naisten viihteestä.

Hän on toiminut freelancer-kustannustoimittajana, kriitikkona, kolumnistina, kouluttajana ja luennoitsijana. Voipion esikoisteos *Ylipainoinen yksisarvinen ja muita kertomuksia* (Lasten Keskus, kuvitus Christel Rönns) ilmestyi vuonna 2010. Kriitikeissä kiitetty satukirja oli Arvid Lydecken 2011 -palkintoehdokkaana. Voipio pitää erityisen paljon käsilaukuista, hämmästyttävistä kertomuksista ja lohikäärmeistä.

Taikalamppu-menetelmäoppaiden sarjassa julkaistava *Loitsuja ja lohikäärmeitä. Satu opetusmateriaalina* perustuu Myry Voipion Taiteilija koulussa -hankkeessa vetämiin satutyöpajoihin sekä hänen kiinnostukseensa sadun kirjoittamiseen ja tutkimiseen. Taiteilija koulussa -hanke on opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama hanke, jonka toimintaan paikallisilla tasoilla osallistuivat kulttuuritalot, opetustoimet sekä Taikalamppu-verkosto.

Taittäjän esittely

Johanna Taskila (s. 1982) valmistui Lapin yliopistosta graafisen suunnittelun koulutusohjelmasta taiteen maisteriksi vuonna 2011. Taskila on työskennellyt sanomalehti Kalevassa graafikkona sekä Taiteilija koulussa -hankkeessa työpajaohjaajana. Työpajaohjaamisen ohella Taskila on tehnyt graafikon töitä kulttuuritalo Valveelle.

Sisällysluettelo

JOHDANTO: Kohti kaukaista maata	5
SADUN MÄÄRITTELY: Olipa kerran kuningas ja kuningatar	6
KANSANSATU: Sen seitsemän Lumikkia	8
TAIDESATU: Ihania prinsessoja, inhimillisiä sankareita	10
MODERNISOIVA SATU: Lumolinnassa	12
NYKYSATU: Taikametsä tiskialtaassa ja muita tarinoita	16
HARJOITUKSET	20
Päähenkilö, sivuhenkilö, miljöö ja juoni	22
Hahmon rakentaminen ja syventäminen	23
Kerronnan kaari	24
Kertoja ja kerronta	26
Sadun varioiminen	28
Dialogi ja kerronta	30
Tarinan kieli, kuvailu ja tyyli	32
Teemat, sisällöt ja opetukset	34
Ympäristön ja esineiden tarkka kuvaaminen	35
Kiertävä satu	36

JOHDANTO

Kohti kaukaista maata

Saduissa on tilaa toiveille,
unelmille ja ihmeille.

Opetusmateriaalissa paneudutaan sadun historiaan, kehitykseen ja kirjoittamiseen. Aineistossa edetään perinteisistä kansansadusta taidesadun ja modernisoituvan sadun kautta nykysatuun, joista kaikista on mukana myös pieni katsaus. Harjoitusosiossa on mukana esimerkeillä elävöitettyjä harjoituksia, joiden tarkoituksena on perehdyttää oppilaat sekä sadun historiaan, satujen rakenteelliseen, kirjallisuudentutkimukselliseen analysoimiseen että oman tekstin laatimiseen. Opetusmateriaalista muodostuu kokonaisuutena käsiteapparaatti, jonka avulla tarinan voi koostaa erilaisista rakenteellisista elementeistä tai halutessaan harjoitella vain yhtä osa-aluetta. Opetusmateriaalin on tarkoitus antaa opettajille uusia keinoja käyttää satua oppitunneilla.

Harjoitukset ovat kirjallisuudentutkimuksellinen lähestymistapa sadun maailmaan. Analyysin käsitteiden – helppojen ja vaikeampien – avulla sadun tarkastelemisesta tulee kirjallisuudentutkimusta. Kuka ja millainen on esimerkiksi tarinan päähenkilö? Mitä adjektiiveja voisi käyttää kuvailemalla häntä? Mistä tarina kertoo, mikä on sen teema? Kysymykset pätevät sekä sadun analysoimiseen että oman tekstin suunnitteluun.

Satuja voidaan lukea ääneen tai antaa läksyksi, mutta tunneilla voi hyvin käsitellä sadun historiaa, kehittymistä ja rakennetta. Lapset ymmärtävät myös sadun kirjallisen ja historiallisen luonteen, kun sen heille kertoo. Lapset kirjoittavat mielikuvituksellisia ja maagisia tarinoita, joissa on niin salaperäisiä puistoista löytyviä eläimiä, keskiajalla eläviä puunhakkaajia kuin ystäviä etsiviä yksisarvisia.

Toivottavasti tämä opetusmateriaalipaketti antaa siivet sekä opettajien että oppilaiden mielikuvitukselle. Saduissa on tilaa toiveille, unelmille ja ihmeille.

Oulussa 1.12.2011
Myry Voipio

SADUN MÄÄRITTELY

Olipa kerran kuningas ja kuningatar

Sadun kaukainen maa on jännittävä ja kiehtova: siellä on sammakkoprinssijä, loitsuja, torniin vangittuja prinsessoja ja puhuvia lohikäärmeitä.

Mitä satu on?
Mistä se on lähtöisin?
Mitä siinä tapahtuu?

Sadun juuret ovat suullisessa kertomakulttuurissa, kansantarustoissa ja uskonnollisissa mytologioissa. Sadut olivat aikuisten kertomakulttuuria, vaikka nykyisin satua pidetään erityisesti lapsille suunnattuna kertomismuotona, jollaiseksi se hiljalleen muokkautui.¹ Esimerkiksi Suomen kielen perussanakirja² määrittelee sadun seuraavasti: "Satu on todellisen elämän rajat ylittävä mielikuvi- tukseen vetoava (lapsille tarkoitettu) kertomus - - kuv. jostakin epätodellisesta ihmeellisestä, ihmeen ihanasta."

Satu alkaa usein tutuilla sanoilla *oli(pa) kerran tai kaukana, kaukana jossain*. Sadun kaukainen maa on jännittävä ja kiehtova: siellä on sammakkoprinssijä, loitsuja, torniin vangittuja prinsessoja ja puhuvia lohikäärmeitä, joita valitettavan harvoin tapaa esimerkiksi aurinkoisena kevätpäivänä puistossa. Toisaalta satu kattaa käsitteensä suojaan myös pitkät saturomaanit, faabelit, opetus-, pila- ja arkisadut, joissa mummo leipoo pullaa ja pihalle rakennetaan lumilinna.³

Sadun- ja fantasiantutkijoilla on monia erilaisia määritelmiä sadulle⁴. Satu on henkinen luomus, mielikuviin perustuva, irtautunut todellisen elämän rajoista⁵. Satu opettaa, valistaa ja viihdyttää⁶, ja vaikka varsinkin perinteinen (kansan)ihmesatu – sellainen, jossa on jättiläisiä ja ennustuksia – sijoittuu useimmiten kaukaiseen, myyttiseen maahan⁷, tapahtuvat yliluonnolliset asiat kuitenkin todentuntuksessa ympäristössä⁸. Paljon on kiinni toki myös sadun tyypistä: esimerkiksi kansansatujen maailma on kaukaisempi kuin nykysatujen, sillä nyky-

satu voisi hyvin kuvata esimerkiksi päiväkotia, jonka hoitajat eräänä aamuna muuttuvat porsaiksi. Satua lukiessaan lukijan on myös joko hyväksyttävä tai hylättävä magia ja yliluonnollinen. Useimmiten varsinkin lapsilukija eläytyy tarinan taikaan ja hyväksyy yliluonnolliset hahmot satumaailmaan ja -elämään kuuluvina luonnollisina asioina.⁹

Huolimatta noidutuista prinsseistä ja puhuvista kissoista sadut eivät ole täysin irrallaan reaali maailmasta, vaan motiivit ja juoni voivat liittyä myös sadun aikana kuvattuun yhteiskuntaan¹⁰. Satu, kuten muukin kirjallisuus, voi välittää lukijalle tietoa – olkoonkin, että kyse on kirjallisuuden *tulkinnasta*. Kirjallisuudentutkimuksen kannalta sadun määrittelyn voisi tiivistää seuraavasti: sadut ovat kertomuksia, joissa on maagisia tapahtumia, esineitä ja yliluonnollisia olentoja.

1. Ks. esim. Apo 1986, 15–16.
2. (1994, 33) *Suomen kielen perussanakirja*. Kolmas osa S–Ö. 1994. Toim. Risto Harala et al. Painatuskeskus.
3. Vrt. esim. Lappalainen 1976, 19–25.
4. Ks. esim. Ihonen 2004, 76–79; Lappalainen 1976, 19–30; Nikolajeva 1988, 12–13; Ylönen 2000, 9.
5. Lappalainen 1976, 19.
6. Ibid.; Apo 1986 15–16.
7. Apo 1986, 17; Propp 1968, 21–23.
8. Ylönen 2000, 10.
9. Vrt. Ylönen 2000, 10.
10. Apo 1986, 17.

Lähteet

Apo, Satu 1986: *Ihmesadun rakenne*. SKS.

Ihonen, Maria 2004: "Lasten ja nuorten fantasian kerronnalliset keinot." Teoksessa *Fantasian monet maailmat*. toim. Blomberg, Hirsijärvi & Kovala. BTJ Kirjastopalvelu Oy. 76–96.

Lappalainen, Irja 1976: *Suomalainen lasten- ja nuortenkirjallisuus*. Weilin + Göös.

Nikolajeva, Maria 1988: *The Magic Code. The use of magical patterns in fantasy for children*. Almqvist & Wiksell International.

Propp, Vladimir 1968: *Morphology of the Folktale*. University of Texas Press 1968 (1928).

Ylönen, Hilikka 2000: *Loihditut linnut. Satujen merkitys lapselle*. Tammi.

KANSANSATU

Sen seitsemän Lumikkia

Alun perin sadut olivat aikuisten viihdettä. Ne irrottivat mukavasti arjesta samaan tapaan kuin esimerkiksi elokuvat tai tv-sarjat nykyisin.

Kirjallisuudenlajina sadun juuret ovat kansantarustoissa, suullisessa kertomakulttuurissa ja erilaisissa uskonnollisissa mytologioissa. Sadut olivat aikuisten viihdettä, vaikka nykyisin satua pidetään nimenomaan lapsille tarkoitettuna kertomismuotona, jollaiseksi se vähitellen muokkautui. Alkuperäiset sadut olivat julmia, väkivaltaisia ja eroottisia¹. Ne viihdyttivät kuulijoita ja irrottivat mukavasti arjesta samaan tapaan kuin esimerkiksi elokuvat tai tv-sarjat nykyisin. Lasten tarinoiksi sadut siirtyivät hiljalleen, kun 1700–1800-lukujen vaihteessa yleensä huomattiin hiukan enemmän ajatella sellaista asiaa kuin lapsuus. Silloin alettiin kehittää lastenkulttuuria, johon sadut nykyisin niin erottamattomasti kuuluvat.²

Kansansatu on rakenteeltaan ja tapahtumiltaan konventionaalinen. Sen henkilöt edustavat pikemminkin tyyppejä kuin persoonia, sillä toiminta ja seikkailu ovat usein merkityksellisemmässä osassa kuin päähenkilön luonne. Kansansatu sijoittuu yleensä omaan, erilliseen ja myyttiseen maailmaan.³ Kerrottu kansansatu on rakenteeltaan toisteinen, mikä on pitkälti karsiutunut pois satuja muistiin kirjoitettaessa. Esimerkiksi Grimmin veljekset muokkasivat kokoamiaan satuja (kaksiosainen *Kinder- und Hausmär-*

chen, 1812–14, täydennetty myöhemmin) paitsi rakenteellisesti, myös temaattisesti: satuja muun muassa keskiluokkaistettiin. Itämaisesta *1000 ja yhden yön* kokoelmasta puolestaan siistittiin eroottista kieltä ja aiheita.⁴

Kansansadun kerronnallisen luonteen vuoksi saduista on paljon erilaisia muunnoksia. Useita variaatioita on kirjoitettu esimerkiksi saapasjalkakissan kertomuksesta⁵, jonka kirjasi ensimmäisenä ylös Charles Perrault. Sadun hahmot ovat tyyppejä, satumaailma on suljettu ja tarinaa alkaa ”oli(pa) kerran”; maagisuutta synnyttää myös esimerkiksi sadulle tyypillinen metamorfoositematiikka⁶ velhojättiläisen muodonmuutoksissa:

Oli kerran mylläri, joka kuollessaan ei voinut jättää perinnöksi kolmelle pojalleen muuta kuin myllyn, aasin ja kissan. - - - Hyvä herra, sanoi kissa, - olen nyt täysin varma siitä, että kykenette muuttamaan itsenne suureksi eläimeksi - - mutta enpä luule, että osaatte muuttua pieneksi eläimeksi - sanokaamme hiireksi. - - Kohta oli leijona kadonnut ja lattialla hyppeli pieni ruskea hiiri.
(*Saapasjalka-kissa*, 199–203.)

Kansansadut ovat säilyttäneet hyvin asemansa osana (lasten)kulttuuria: satuja luetaan edelleen kotona, päiväkodissa ja koulussa. Lastenkulttuurin medioitumisen myötä sadut saivat 1900-luvun kuluessa uusia ilmenemismuotoja, kun klassisista kansansaduista tehtiin esimerkiksi piirroselokuvia. Walt Disney Picturesin piirroselokuvaversiot *Lumikista* (*Snow White*, 1937), *Tuhkimosta* (*Cinderella*, 1950), *Prinsessa Ruususesta* (*Sleeping Beauty*, 1959) ja *Kaunottaresta ja hirviöstä* (*Beauty and the Beast*, 1991) ovatkin tuttuja lähes kaikille länsimaissa asuville nykylapsille.

1. Ks. esim. Apo 1986, 15–16.
2. Ks. esim. Lappalainen 1976, 22–23.
3. Apo 1986, 17–18; Propp 1968, 21–23.
4. Ks. esim. Apo 1986, 19; Lappalainen 1976, 22–23.
5. Ks. esim. suomalainen versio sadusta nimellä *Kissalan linna* teoksessa *Suuri suomalainen satukirjasto 1, Kuningas Rastasnokka* (215–221).
6. Vrt. esim. Lappalainen 1976, 22–23; Ylönen 2000, 18.

Kaunokirjallisuus

Grimmin veljekset 1812 (täydennetty laitos 1822): *Kinder- und Hausmärchen*. suom. *Grimmin sadut* 1856
Kissalan linna. Suomalainen kansansatu. Teoksessa *Suuri suomalainen satukirjasto 1, Kuningas Rastasnokka*. WSOY 1988.
 Perrault, Charles 1697: *Contes de Ma Mère l’Oye* (*Histoires ou Contes du Temps passé*). Suom. *Hanhiemon tarinoita* 1922.
Saapasjalka-kissa. Teoksessa *Lapsuuden satuaarre*. Otava 1987.

Lähteet

Apo, Satu 1986: *Ihmesadun rakenne*. SKS.
Lappalainen, Irja 1976: *Suomalainen lasten- ja nuortenkirjallisuus*. Weilin + Göös.
Propp, Vladimir 1968: *Morphology of the Folktale*. University of Texas Press 1968 (1928).
Ylönen, Hilikka 2000: *Loihditut linnut. Satujen merkitys lapselle*. Tammi.

TAIDESATU

Ihania prinsessoja, inhimillisiä sankareita

Ei kannata suudella vieraita miehiä, vaikka kuinka haluaisi tanssivan porsaan.

Taidesatu alkoi kehittyä 1800-luvulla romantiikan myötä. Kun saduista tuli arvostettua lastenkulttuuria, kirjailijat intoutuivat kirjoittamaan uusia, kansansatua persoonallisempia tekstejä, jotka suunnattiin lapsille. Tunnetuimpia taidesadun kehittäjiä ovat H. C. Andersen ja Zacharias Topelius.¹ Merkittävä ero kansan- ja taidesadun välillä onkin se, että taidesadun tekijä on tunnettu, mutta kansansadun kirjoittaja ei ole tiedossa².

Kansansatuun verrattuna taidesadun tyyli ja kieli ovat persoonallisia – usein sitä enemmän, mitä uudemmasta sadusta on kyse. Taidesatu hyödyntää kuitenkin kansansadun aiheita: niissäkin on peikkoja, keijuja, noitua, prinsessoja, prinssejä ja maagisia maailmoja.³ Päähenkilö, usein lapsi, on jo inhimillinen persoonallisuus verrattuna kansansadun hahmoihin, mutta toiminta ja juoni saattavat silti toisinaan ajaa hahmon persoonallisuuden merkityksen yli.

Ihmisen ja luonnon välinen yhteys on tärkeä elementti romanttis-lyyrisessä taidesadussa. Hyvällä ihmisellä on yhteys luontoon ja magiaankin, pahalla ei. Luonnon lisäksi esimerkiksi H. C. Andersenin ja Zacharias Topeliuksen saduissa korostuu ihmisen suhde uskontoon; Topeliuksen tuotannossa merkittävänä teemoina näkyvät myös koti ja isänmaa. Kumpikin kuvaa usein köyhiä lapsia, mutta Topelius on Andersenia armeliaampi lapsikohtaloiden

päätämisessä.⁴ Andersenin saduissa onkin nykynäkökulmasta julmia aiheita, erityisesti loppuja, ajatellaanpa vaikka *Pientä tulitik-kutyttöä* tai *Pientä merenneitoa*. Prinssiinsä rakastunut pieni merenneito uhraa ennemmin oman elämänsä kuin surmaa prinssin – ja muuttuu ensin meren vaahdoksi, sitten ilman tyttöreksi:

Merenneito loi prinssiin viimeisen sam-
muvan silmäyksen, syöksyi laivasta
mereen ja tunsu ruumiinsa haihtuvan
vaahdoksi. – –
– Merenneidoilla ei ole kuolematonta
sielua eikä hän voi sitä saada, jollei
voita jonkun ihmisen rakkautta, hänen
iankaikkinen elämänsä on vieraan
mahdin vallassa. Ilman tyttärilläkään
ei ole kuolematonta sielua, mutta
hyvillä töillään he voivat itse ansaita
kuolemattomuuden. (*Pieni merenneito*,
102–103.)

Ideologisesti Andersenin sadut edustavat aikansa (ja kirjailijan) arvomaailmaa⁵: prinsessa Adalmiinan esimerkin kautta opitaan nöyryyden olevan parempi hyve kuin rikkauden ja viisauden, *Keisarin uudet vaatteet* kuvaa ironisesti ihmisen höyrytettävyyttä, ja *Sikopaimen* puolestaan selvittää, että naisen ei kannata suudella vieraita miehiä, vaikka kuinka haluaisi tanssivan porsaan.

Modernisoituvaa satua (ja nykysatua) voitaisiin niitkin luonnehtia taidesaduksi⁶. Kun tarkastellaan sadun kehittymistä, määreiden 'modernisoituva' ja 'nyky-' käyttäminen tuntuu kuitenkin kokonaisuuden kannalta hyödylliseltä, sillä määreet auttavat jaksottamaan sadun vaiheita.

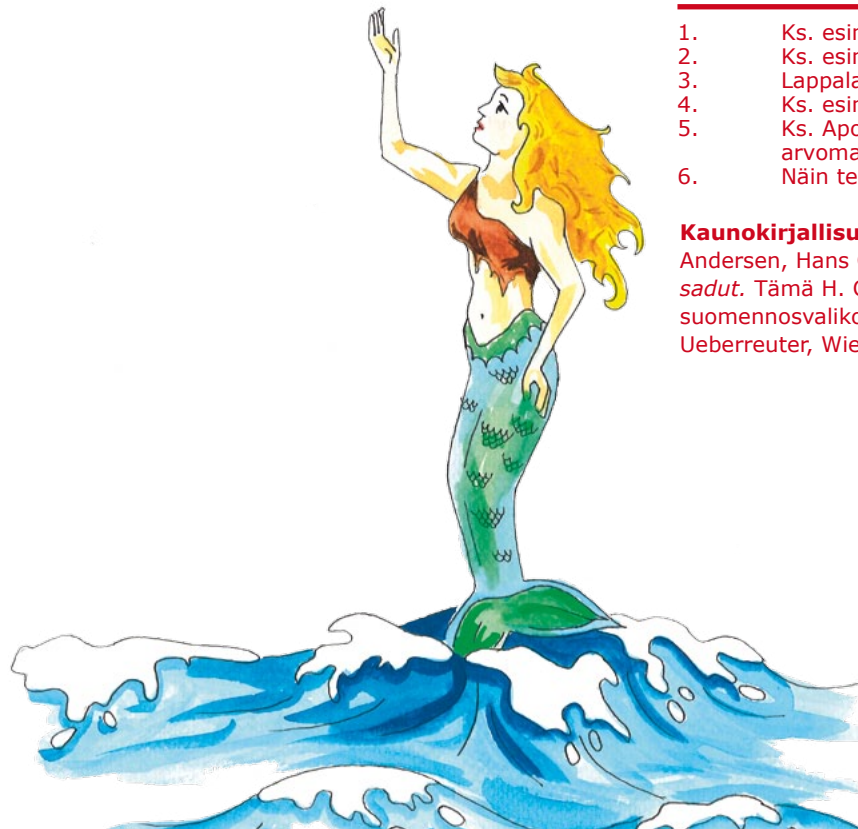
1. Ks. esim. Lappalainen 1976, 23; Lehtonen 2003, 20–22.
2. Ks. esim. Nikolajeva 1988, 12
3. Lappalainen 1976, 23.
4. Ks. esim. Lehtonen 2003, 22–23; 28–29.
5. Ks. Apo 1986, 17; Lappalainen 1976, 23; Topeliuksen arvomaailmasta Lehtonen 2003, 23.
6. Näin tekee esimerkiksi Irja Lappalainen, 1976, ks. esim. 26.

Kaunokirjallisuus

Andersen, Hans Christian 1963: *Pieni merenneito*. Teoksessa *Andersenin sadut*. Tämä H. C. Andersenin *Kootuista saduista ja tarinoista* toimitettu suomennosvalikoima noudattaa sisällykseltään teosta *Märchen*, Verlag Carl Ueberreuter, Wien. Maila Talvion tarkistettu suomennos. WSOY 1963.

Lähteet

Apo, Satu 1986: *Ihmesadun rakenne*. SKS.
Lappalainen, Irja 1976: *Suomalainen lasten- ja nuortenkirjallisuus*. Weilin + Göös.
Lehtonen, Maija 2003: "Puoli vuosisataa lastenkirjailijana – Zacharias Topelius." Teoksessa *Pieni suuri maailma. Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia*. Toim. Huhtala, Grün, Loivamaa & Laukka. Tammi. 20–31.
Nikolajeva, Maria 1988: *The Magic Code. The use of magical patterns in fantasy for children*. Almqvist & Wiksell International.
Ylönen, Hilka 2000: *Loihditut linnut. Satujen merkitys lapselle*. Tammi.

MODERNISOIVA SATU

Lumolinnassa

Yhteiskunnan
muuttuessa
muuttuu myös
satu¹.

Yhteiskunnan muuttuessa muuttuu myös kirjallisuus – ja satu. Sadun modernisoituminen alkaa 1900-luvun alussa, jolloin taidesatu saa uusia piirteitä. Suomessa taidesadun uudet piirteet näkyvät esimerkiksi Anni Swanin symbolistisessa satutuotannossa². Swanin saduissa kuvataan symbolien – merenneidot, joutsenet, peikot ja haltijat – kautta elämisen, seksuaalisuuden ja rakastamisen vaikeutta. Symbolistisessa sadussa perinteisiin ihmeen teemoihin kutoutuvat allegoriset sävyt. Swanin tuotannossa esimerkiksi kukkien ja luonnon kuvaus on vahvaa, ja sitoutuu myös ihmisen kasvun symboliikkaan.³

Monta, monta sataa vuotta sitten kohosi vedestä ihana saari. Sen rannoilla kasvoi kukoistavia valkoisia ruusupensaita, ja kapea polku johti syvälle tuuheaan metsään. Niin kummallista metsää ei ollut koko maan päällä. Se näet helisi ja soi joka tullen henkäyksellä, aivan kuin olisivat siellä koko maailman soitoniekat näppäilleet tai tuhannet satakielet liverrelleet. - - Puiden alla kasvoi ihania kukkasia, kullalle kiiltäviä, hopealle hohtavia, punaisia ja sinisiä. (*Aaltojen salaisuus*, 96.)

Suomessa satua uudistivat 1900-luvun ensimmäisillä vuosikymmenillä myös Aili Somersalo, joka aloitti saturomaanin perinteen teoksillaan *Päivikin satu* (1918) ja *Mestaritontun seikkailut* (1919) ja Laura Latvala kauhusaduksi luonnehditulla tarinalla *Varjojen linnan prinssit* (1918).⁴

Sadun vaiheet limittyvät fantasian kehitykseen jo varhaisessa vaiheessa. 1900-luvun sadun modernisoitumisen myötä sadun ja fantasian erottaminen on toisinaan vain rajanvetokysymys, varsinkin lasten satu- ja fantasiaromaaneissa⁵. A. A. Milnen usein muumeihinkin verratun sympaattisen ja hahmoltaan androgynin, pieniä loruja ja lauluja keksivän Nalle Puhin seikkaluista kertova teos *Winnie the Pooh* (1927, suom. *Nalle Puh*)⁶ aloitti brittifantasian toisen kulkakauden 1920-luvulla⁷. Lastenfantasiaklassikko, C. S. Lewisin *Narnia*-sarjan ensimmäinen teos *The Lion, the Witch and the Wardrobe* (suom. *Velho ja leijona*) puolestaan ilmestyi vuonna 1950. *Nalle Puhia* voi pitää myös episodimaisena saturomaanina; *Narnia*-sarja taas toi lasten- ja nuortenfantasiaan piirteitä, teemoja ja rakenteellisiakin ratkaisuja, joita hyödyntävät edelleen sekä satu- että fantasiakirjailijat. Molemmat tuntuvat myös olevan tuttuja alakouluikäiselle suomalaiselle lapsilukijalle⁸.

1900-luvun puolivälissä modernisoituva satu otti teemoikseen myös yhteiskunnallisia aiheita. Yrjö Kokon *Pessissä ja*

Illusiassa (1944) on kehyskertomuksena sotaa käyvä Suomi; Marjatta Kurenniemen tuotannossa näkyvät jo varhaiset ekologiset painotukset⁹. Joan Aikenin tarinassa *Cooks and Prophecies* (suom. *Satu keittäjästä ja ennustuksista*) puolestaan on jo feministisiä viitteitä. Prinsessa Griseldasta tulee pahan haltijattaren lahjan vuoksi kammottavan ruma, joten hänelle opetetaan latinaa, trigonometriaa ja valtiotiedettä. Griselda kuitenkin inhoaa kaikkia aineita tasapuolisesti ja haluaa sen sijaan ryhtyä opettelemaan ruoanlaittoa:

– Keittämään? kuningas huudahti kauhuissaan. Älä unohda että sinun on ansaittava toimeentulosi sitten kun äiti ja minä olemme poissa. Sinä et peri kuningaskuntaa niin kuin veljesi. Onko tarkoituksesi tulla keittäjäksi?
– On, sanoi Griselda. –
Griselda pysyi päätöksessään, ja lopulta hän sai kuin saikin luvan opetella ruoanlaittoa keittiössä.
(*Satu keittäjästä ja ennustuksista*, 340–341.)

Griselda löytää erinäisten sattumusten (ja tietysti ennustusten) kautta puolison – ja jää rumaksi, mutta ”kukaan ei välittänyt siitä vähääkään” (*Satu keittäjästä ja ennustuksista*, 347).

1. Vrt. Ylönen 2000, 21.
2. Ks. Kivilaakso 2003, 59; 2008; 2010.
3. Kivilaakso 2003, 59–60; 62.
4. Ks. esim. Voipio 2010b, 192–193; Vesanen 2010, 185.
5. Voipio 2010a, 12; 15–17.
6. Ks. esim. Lurie 2003, 80–81.
7. Ensimmäinen lastenfantasian kultakausi ajoitetaan vuosiin 1860–1920, Huhtala–Juntunen 2004, 36–37. Brittifantasia toinen kultakausi 1920-luvulla ks. esim. Huhtala–Juntunen 2004, 88. Näin ainakin niissä kouluissa, joissa Lohikäärmeitä ja loitsuja -satutyöpajaa on pidetty. Koko Suomen kattavaa yleistystä ei tietenkään voi tämän perusteella tehdä.
- 8.
9. Luonto- ja luontofilosofia painottuvat toden teolla 1960–70-luvuilla, jolloin alkaa esimerkiksi luontosatua uudistava, intertekstuaalinen – ja runoilava – Jukka Parkkisen *Korppi*-sarja (*Korppi ja kumppanit*, 1978). Vrt. Huhtala–Juntunen 2004, 99–100, 106.

Kaunokirjallisuus

Aiken, Joan 1987: *Satu keittäjästä ja ennustuksista. Cooks and Prophecies* (teoksessa *All You've Ever Wanted* 1953). Suom. Kyllikki Hämäläinen. Teoksessa *Lapsuuden satuaarre*. Otava.
Kokko, Yrjö 1944: *Pessi ja Illusia*. WSOY
Lewis, C. S. 1950: *The Lion, the Witch and the Wardrobe. Velho ja leijona*. Suom. Kyllikki Hämäläinen. Otava
Milne, A. A. 1927: *Winnie the Pooh*. Suom. Nalle Puh.
Soinne, Laura 1989: *Varjojen linnan prinsit*. (1918). Teoksessa *Suuri suomalainen satukirjasto 2, Adalmiinan helmi*. WSOY 1989.
Somersalo, Aili 1918: *Päivikin satu Mestaritontun seikkailut* (1919)

Lähteet

Huhtala, Liisi – Juntunen, Katariina 2004: *Ilosaarten seutuville*. BTJ
Kivilaakso, Sirpa 2003: ”Aaltojen salat – Anni Swanin satusymbolismia.” Teoksessa *Teoksessa Pieni suuri maailma. Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia*. Toim. Huhtala, Grün, Loivamaa & Laukka. Tammi. 59–62.

Kivilaakso, Sirpa 2008: *Lumometsän syli. Anni Swanin satusymbolismi 1896–1923*. Atena.

Kivilaakso, Sirpa 2010: ”Anni Swan – taidesadun kehittäjä.” Teoksessa *Suomalainen satu 2*. 2010. Toim. Kaarina Kolu. BTJ Kirjastopalvelu Oy. 200–208.

Lurie, Alison 2003: *Boys and Girls Forever. Reflections on Children's Classics*. Chatto & Windus.

Vesanen, Raisa 2010: ”Laura Soinne – dramaattinen sadunkertoja.” Teoksessa *Suomalainen satu 2*. Toim. Kaarina Kolu. BTJ Kirjastopalvelu Oy. 185–191.

Voipio, Myrsky 2010a: ”Fantasian ja sadun rajoilla.” Teoksessa *Suomalainen satu 2*. Toim. Kaarina Kolu. BTJ Kirjastopalvelu Oy. 9–24.

Voipio, Myrsky 2010b: ”Aili Somersalo: Satusinisiä maita.” Teoksessa *Suomalainen satu 2*. Toim. Kaarina Kolu. BTJ Kirjastopalvelu Oy. 192–200.

Ylönen, Hilka 2000: *Loihditut linnut. Satujen merkitys lapselle*. Tammi.

NYKYSATU

Taikametsä tiskialtaassa ja muita tarinoita

Nykysaduissa on perinnetietoisuutta, anarkiaa ja feminismiä.

Nykysatu on kaikkea, mitä satu on ollut: edelleen kirjoitetaan (perinteisiä) ihmesatuja ja faabeleita, mutta toisaalta myös scifi-aiheisia satuja, arkirealistisia tarinoita ja fantasiaan ja maagiseen realismiin kurottavia kertomuksia¹. Nykysaduissa perinteisiä asetelmia käännetään ympäri – prinsessa pelastaa prinssin, lohikäärme on ystävällinen – kritisoidaan vanhemmuutta, kuvataan maailmaa lyhyesti ja hienostuneesti ja toisaalta realistisesti ja humoristisesti. Tyylejä on yhtä paljon kuin kirjoittajia.

Esimerkiksi Roald Dahlin tarinoissa (joiden määrittäminen tiettyyn lajiin on haaste, niissä kun sekoittuvat esimerkiksi saturomaanin ja fantasian piirteet) näkyy sekä ihme että anarkistinen asenne lapsen suhteessa vanhempiin ja isovanhempiin. Teoksissa käsitellään aikuisen ja lapsen välistä valtasuhdetta ja sitä, miten lapsi voi selviytyä aikuisen hirmuvallasta². *Ilmarin ihmelääkkeessä* (*George's Marvellous Medicine*, 1981) Dahl esimerkiksi purkaa isoäitihahmoin liittyvää suuren ymmärryksen lempeyden mielikuvaa. Ilmarin isoäiti on kaamea – ja Dahlin kuvaus sen mukaista:

Ilmari ei voinut olla inhoamatta Mummoa. Mummo oli itsekäs ja äreä vanha ämmä. Hänellä oli keltaiset hammat ja hänen ryppyinen suunsa muistutti koiran pyllyä.
- - Yleensä isoäidit ovat herttaisia, ystävällisiä ja auttavaisia ihmisiä, mutta ei Ilmarin Mummo. Tämä istui kaiket päivät tuolissaan ikkunan vieressä ja marisi ja narisi, jankutti ja vatkutti ja valitti kaikesta mahdollisesta.
(*Ilmarin ihmelääke*, 6.)

Vanha kansansatuperinne puolestaan elää kirjailijoiden käsissä paitsi perinnetietoisuutena, myös hyväntuulisen parodian ja muuntelun myötä. Esimerkiksi Jukka Itkonen käyttää vanhoja satuteemoja humoristisesti ja tiettyä nonsensistisuutta³ viljellen. Perinteisen satualoituksen jälkeen Itkonen rakentaa ironisesti vaihtoehtoista tarinankulkua:

Asuipa kerran metsän reunassa Pieni Punalätsä, kipakka nuori neitonen äitinsä kanssa, joka oli Helsingistä kotoisin. Äiti oli myös kaunis, mutta se ei millään tavalla vaikuta tämän tarinan kulkuun.

Eräänä päivänä äiti sanoi:

– Kuules, Punalätsä, anna niiden koululäksyjen olla ja mene hoitamaan safkaa isomutsille. - - Mutta älä poik-
kea Kiiskisen baariin matkallasi. Siellä istuu usein susi,
se heittiö, joka toimettomuudessaan saattaa ryhtyä jos
minkälaisiin toimiin ja hankkeisiin. - -
– Punalätsä, isoäiti sanoi ja meni Punalätsän luo, – vii-
meinkin löysin sinut. Arvatenkin sinulla on minulle tuomi-
sia.
– Kuusi voisarvea ja rasia vähäkalorista margariinia, Pu-
nalätsä vastasi.
– Mitä? isoäiti kavahti. – Eikö muuta? Eikö mitään juota-
vaa?
– Minulla oli kolme pullollista simaa, mutta kumppanini
karvakuono on juonut ne, Punalätsä kertoi.
Isoäiti muuttui ensin keltaiseksi, sitten ruskeaksi, mus-
taksi, violetiksi ja viimein vihreäksi kuin kaalinkera. Väriä
vaihtaessaan hän raivostui niin pahanpäiväisesti, että söi
suden ja sitten vielä Pienen Punalätsänkin, nimenomaan
tässä järjestyksessä. Eivät edes suden surkeat avunhuu-
dot pysäyttäneet raivoisaa isoäitiä.
(*Pieni Punalätsä*, 38; 44–45.)

Nykysatua voisi kuvailla spekulatiiviseksi saduksi. Speku-
tiivisen fiktion piiriin lukeutuvat ne kirjallisuudenlajit, joissa
yliluonnollisuus, kuvitteellisuus ja magia ovat läsnä tavalla tai
toisella. Käsitettä spekulatiivisesta fiktiosta on alettu käyttää
fantasian, scifin ja maagisen realismin yhteydessä⁴.

Ihmeet, salaperäisyys ja taikuu liittyvät sadun maailmaan.
Vaikka esimerkiksi realistisissa arkisaduissa ei välttämättä ole
suoranaista magiaa, tuntuu niissäkin usein olevan jollain ta-
voin maaginen asenne. Jos ei muuten, niin lapsen asenteessa
suhtautua maailmaan ja sen asioihin ihmeenä itsessään antaa
arkisellekin sadulle taian leiman.

1. Vrt. Huhtala–Juntunen 2004, 127; Voipio 2010a, 21–22; Ylönen 2000, 21–22.
2. Huhtala–Juntunen 2004, 122.
3. Nonsense= hölynpölyä – ‘non’ + ‘sense’. 1800-luvulla Britanniassa kehittynyt lastenkirjallisuuden tyyli, joka limittyy yhteen sadun ja fantasian kanssa. Pohjana on esimerkiksi lastenlyriikka ja -loru-
perinne (*nursery rhymes*). Lajille tunnusomaista on näennäislo-
giikka, tilanteiden absurdi nurin kurisuus ja sanoilla leikkiminen,
riimittely ja vääntely. (Lappalainen 1976, 24–25.) Kuuluisia nonsen-
se-klassikkoja ovat Lewis Carrollin *Alice’s Adventures in Wonderland*
(1865, suom. neljästi – Anni Swan 1906, Kirsi Kunnas ja Eeva-Liisa
Manner 1974, Alice Martin 1995 ja Tuomas Nevanlinna 2000) ja
jatko-osa *Through the Looking-Glass* (1871, suom. kahdesti, Kirsi
Kunnas ja Eeva-Liisa Manner 1974, Alice Martin 2010).
4. Kotimaisesta spekulatiivisesta lasten- ja nuortenkirjallisuudesta
vuonna 2010 ks. Laajarinne 2011 ja Loikkanen 2011.

Kaunokirjallisuus

Carrol, Lewis 1856: *Alice’s Adventures in Wonderland*. Nimellä *Liisan seikkailut ihmemaassa*. Suom. Anni Swan 1906; Kirsi Kunnas ja Eeva-Liisa Manner 1972. Nimellä *Alicen seikkailut ihmemaassa* suom. Alice Martin 1995 ja nimellä *Liisa ihmemaassa* suom. Tuomas Nevanlinna 2000.
Dahl, Roald 1981: *George’s Marvellous Medicine*. Suom. Asser Korhonen ja Antti Mäki-
nen. *Ilmarin ihmelääke*. Art House 1989.
Itkonen, Jukka 2008: *Pieni Punalätsä*. Teok-
sessa *Sorsa norsun räätälinä*. Otava.

Lähteet

Huhtala, Liisi – Juntunen, Katariina

2004: *Ilosaarten seutuvilta*. BTJ

Laajarinne, Jukka 2011: ”Maailmojen välisiä kissoja ja muuta kummaa – speku-
latiivista nuortenkirjallisuutta.” Tiivistelmä
Lastenkirjainstituutin *Kirjakori 2010* -tapah-
tuman luennosta painetussa ohjelmalehti-
sessä *Kirjakori 2010. Vuoden 2010 lasten-
ja nuortenkirjallisuus*. 13–15.

Lappalainen, Irja 1976: *Suomalainen las-
ten- ja nuortenkirjallisuus*. Weilin + Göös.

Loikkanen, Maria 2011: ”Sysilouhista tä-
hystäjäneitoon”. Onnimanni 3/2011. 10–12.

Voipio, Myrsky 2010a: ”Fantasian ja sadun
rajoilla.” Teoksessa *Suomalainen satu 2*.
Toim. Kaarina Kolu. BTJ Kirjastopalvelu Oy.
9–24.

Ylönen, Hilikka 2000: *Loihditut linnut*.
Satujen merkitys lapselle. Tammi.

Harjoitukset

Kirjoitusharjoituksissa harjoitellaan sadun kirjoittamista erilaisten tekstillisten rakenteiden ja elementtien kautta. Kirjoitusharjoituksia voi tehdä joko liittyen johonkin tekstiin tai ilman; sadun lukeminen ennen harjoitusta voi kuitenkin motivoida omaa kirjoittamista ja antaa ideoita kirjoittamiseen. Harjoituksissa harjoitellaan aina tiettyä osaa, mutta harjoitusta voi tuki innostuessaan jatkaa (esimerkiksi kirjoittamalla loppuun harjoituksessa 1 suunniteltu tarina).

- 1 Toteutus.** Kohdassa käydään läpi harjoituksen toteutustapa.
- 2 Esimerkki.** Esimerkkiharjoitus.
- 3 Vinkkejä.** Ideoita ja vinkkejä harjoituksen tueksi.
- 4 Harjoitukseen sopivia satuja.** Muutama satu, joka sopii luettavaksi harjoituksen yhteydessä.
- 5 Haastetta!** Kohdassa ohjeita tehdä harjoituksesta haastavampi.

Huomioita

Harjoituksia voi tehdä myös pari- tai ryhmätyönä. Osa oppilaista haluaa myös kertoa muille omista suunnitelmistaan tai lukea valmiitakin tekstejä.

Harjoituksen välissä syntyy oppitunneilla taukoja, joiden aikana on mukava käydä läpi luokan kanssa heidän aikaansaannoksiaan. Kertomisessa kannattaa suosia vapaaehtoisuutta – jotkut eivät mielellään kerro keskeneräisestä tekstistä, vaikka voisivatkin lukea valmiin tarinan. Ryhmissäkin tekstejä voidaan käydä läpi; varsinkin ujommat saattavat helpommin kertoa suunnitelmistaan joko parille tai pienryhmälle.

Juonen keksiminen on toisille hyvin helppoa ja hauskaa, toisille kaikkein hankalin kohta koko kirjoittamisessa. Aikuisenkin kirjoittajan on vaikea lähteä rakentamaan tekstiä tyhjästä ohjeistuksella ”kirjoita aivan mistä haluat!”

Kirjoitustehtävän on yleensä hyvä liittyä johonkin teemaan – oli se jokin sitten mitä tahansa (aluksi luettu satu, yhteinen teema koko luokalle jne.).

Toteutus

1

Erilliselle paperille tai tarinavihkoon kirjoitetaan allekkain käsitteet päähenkilö, sivuhenkilö, miljöö (ympäristö) ja juoni siten, että väliin jää tarpeeksi tilaa kirjoittaa keksimänsä henkilöhahmot, tapahtumapaikat ja lyhyt (lause tai kaksi) juonitiivistelmä. Yhdessä voidaan pohdita, ovatko tarinan sivuhenkilöt päähenkilön ystäviä vai vihollisia, vai onko tarinassa mahdollisesti molempia.

Esimerkki

2

Taululle kannattaa kirjoittaa esimerkki tai useampi, johon kysy lapsilta ideat:

Päähenkilö: alligaattori

Sivuhenkilö(t): metsästäjä

Miljöö: suo

Juoni: Alligaattori asuu suolla, mutta metsästäjä yrittää tehdä siitä kengät. Koska alligaattori osaa-kin puhua, metsästäjä ystävystyy sen kanssa, eikä enää aio metsästää alligaattoreita.

Vinkkejä

3

Kun ennen kirjoitusharjoitusta on luettu yhdessä satu, sen avulla on helppo käsitellä kirjoitusharjoituksen osa-alueita. Kuka oli tarinan päähenkilö, entä sivuhenkilöt? Mikä oli miljöö? – varsin-kin ympäristön läpikäyminen tekee myös käsitteen tutuksi. Miten tarinan juonen voisi tiivistää hyvin ytimekkäästi? Yhdessä voidaan miettiä, millaisia ympäristöjä saduissa on usein; samaten sitä, millaisia henkilöitä ja juonia tarinoissa on. Nämäkin kannattaa kirjoittaa listaksi taululle.

Yksinkertainen vinkki on yhdistää lapselle tuttu aihe johonkin maagiseen elementtiin, joita lapsi tietää satujen kautta. Entäpä, jos omalla lemmikillä onkin taikavoimia? Tai jos kouluun saapuessaan huomaa, että oma opettaja onkin muuttu-

nut lohikäärmeeksi? Tai mummolan pihalla törmää johonkin aivan kerrassaan omituiseen, kuten puhuvaan kissaan, joka on ennen ollut leivänpaahdin? Toinen vaihtoehto on keksiä jokin teema, esimerkiksi väri+eläin tai esine. Niille kirjoittajille, joille juonen keksiminen ei tuota ongelmia, kannattaa usein antaa vapaus kirjoittaa oman mielensä mukaan. Lapset, jotka lukevat paljon, keksivät juonen usein helpommin kuin sellaiset lapset, joita lukeminen ei samalla tavalla kiinnosta.

Harjoitukseen sopivia satuja ovat perinteiset kansansadut: *Lumikki*, *Tuhkimo*, *Prinsessa Ruusunen*, *Saapasjalkakissa*.

Satuja

4

Päähenkilö, sivuhenkilö, miljöö ja juoni

Sinisen kissani satusaappaat

Harjoituksessa suunnitellaan oman kirjoituksen sisältö ennen varsinaista kirjoittamista.

Hahmon rakentaminen ja syventäminen

Kuriton karhu ja aivasteleva aasi

Harjoituksessa mietitään, millainen oman tarinan päähenkilö on.

Toteutus

1

Erilliselle paperille tai tarinavihkoon kirjoitetaan hahmoa määrittäviä tekijöitä. Onko hahmo ihminen, eläin, esine tai lelu? Onko kyse satuhahmosta (puhuva auto, lentävä mummo, lohikäärme) vai tavallisesta ihmisestä, esimerkiksi koulua käyvistä lapsesta? Millainen on hahmon luonne? Onko hahmo iloinen ja ystävällinen vai kenties ilkeä ja vaarallinen? Missä asuu (miljöö), mitä harrastaa, onko perhettä? Miltä hahmo näyttää? Ulkonäköä ja vaatteita voi kuvailla.

Esimerkki

2

Henkilö: Pehmoleluporsas

Luonne: Iloinen

Missä asuu: Pojan sängyssä

Ulkonäkö: Vaaleanpunainen, kippurahäntäinen, pienet nappisilmät

Vinkkejä

3

Hahmoa voi lähteä rakentamaan kirjoittamalla taululle yhdessä lasten kanssa listan niistä erilaisista asioista, joita päähenkilösä on.

Lukijan ei välttämättä tarvitse tietää kaikkea hahmosta. Kaikkea ei siis ole pakko kertoa suoraan, vaan asioihin voi myös vihjata. Luonnetta ei siis tarvitse välttämättä kuvata suoraan:

Hän oli hyvällä tuulella ja yleisesti ottaen *ystävällinen* ihminen,

vaan esimerkiksi *tekemisen* kautta voi myös osoittaa tunnetta ja luonnetta:

Hän *hyräili* pikkuruista laulunpätkää ja *tanssahteli* kerätessään niittyleinikkejä vietäväksi ystävälleen Rotalle.

Aivan pienimmille tämänkaltainen kuvailu ja asioiden erottaminen toisistaan voi olla liian abstraktia, mutta 10–12-vuotiaat hyvät kirjoittavat kykenevät hyvinkin tällaiseen harjoitukseen.

Satuja

4

Luku Astrid Lindgrenin *Peppi Pitkätossusta*, luku A. A. Milnen *Nalle Puhista*. Tähän harjoitukseen kannattaa valita tarina, jonka päähenkilöhahmo on persoonallinen.

Toteutus

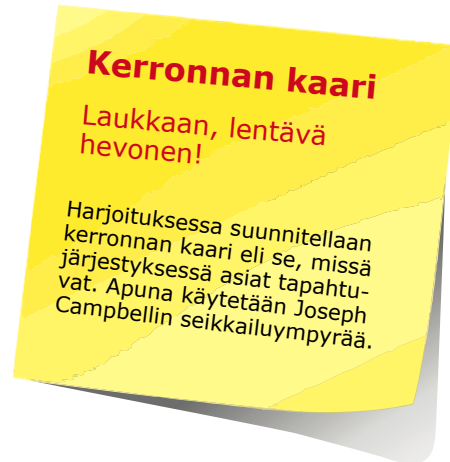
1

Opettaja piirtää esimerkin taululle. Erilliselle paperille tai tarinavihkoon piirretään esimerkin mukaan ympyrä. Sen jälkeen oppilas suunnittelee tarinan juonta eli kerronnan kaarta ympyrän avulla.

Esimerkki

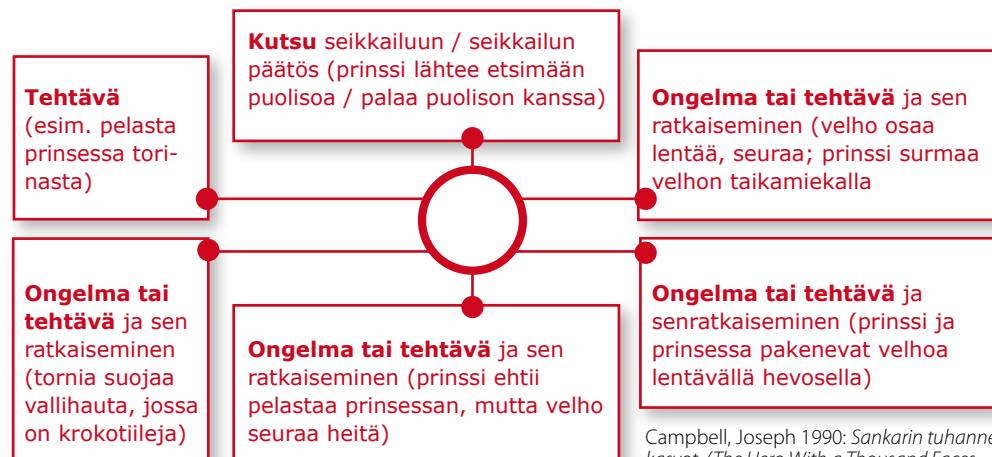
2

Joseph Campbellin seikkailuympyrä sijoittaa tarinan tapahtumat ympyrän kaarelle (ympyrä kuvastaa satujen syklisyyttä; pitkissä ihmesaduissa ympyrä voi toistua useita kertoja). Ympyrän alussa on sankarin kutsu seikkailuun, sen jälkeen ympyrän kaarella erilaiset tapahtumat (pelastustehtävä, ongelmanratkaisu jne.) seuraavat toisiaan, kunnes ympyrä lopussa sulkeutuu. Campbellin ympyrän kaarelle sijoittuu usein erilaisia maagisia vastuksia, joista sankarin on selvitettävä. Alla oleva seikkailuympyrä

on mukaelma Campbellin ympyrästä, ja sen kehälle on sijoitettu erityisesti saduissa esiintyvä episodimainen rakenne esimerkkeineen.

Sadussa sankarin apuna on usein jotain maagista, kuten esimerkiksi taikavarpu tai -kengät. Kerronnan kaarelle voi sijoittaa halutessaan enemmän tai vähemmän tapatumia kuin esimerkikaarelle on sijoitettu.

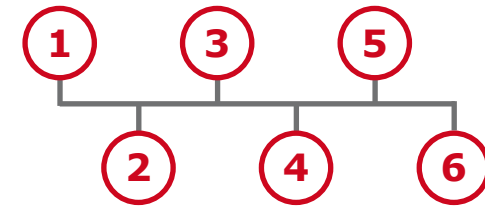
Campbell, Joseph 1990: *Sankarin tuhannet kasvot. (The Hero With a Thousand Faces, 1949.)* Suom. Hannes Virrankoski. Otava.

Vinkkejä

3

Kaikille ympyrämalli ei sovi juonen jäsentelyn avuksi. Kerronnan kaarta voi hahmottaa seikkailuympyrän lisäksi juonijanan avulla.

Juonijana. Juonijanasssa tarinan tapahtumat sijoitetaan janalle. Idea on periaatteessa sama kuin seikkailuympyrässäkin, mutta tapahtumat voi suunnitella lineaarisemmassa järjestyksessä, mikä on joillekin kirjoittajille helpompi lähestymistapa kuin syklinen ympyrä.

Esimerkkijanalle voitaisiin asettaa esimerkiksi tapahtumat 1) tarinan alku, 2) ensimmäinen käänne, 3) tehtävä tai ongelma ja sen ratkaiseminen, 4) toinen käänne, 5) tehtävä tai ongelma ja sen ratkaiseminen ja 6) loppu.

Sekä ympyrän kaarelle että janalle voi luonnollisesti suunnitella niin monta käännettä, ongelmaa tai tehtävää kuin haluaa.

Harjoituksen tueksi voidaan käydä läpi kaikille tuttu satu ja sijoittaa se sekä seikkailuympyrään että juonijanalle. Myös lasten omia tekstejä voi heidän halutessaan analysoida seikkailuympyrän ja juonijanan avulla.

Satuja

4

Tähän harjoitukseen voi liittää yhtä hyvin perinteisen kansansadun (*Tuhkimo*), taidesadun (H. C. Andersenin *Keisarin uudet vaatteet*) kuin nykysadunkin (esimerkiksi Margaret Mahyn tarinakokoelmat). Kannattaa kuitenkin käyttää nimenomaan tarinaa eikä esimerkiksi lukua jostakin kirjasta, sillä tarina on yksi kokonaisuus, luku teoksesta osa suurempaa kokonaisuutta.

Toteutus

1 Erilliselle paperille tai tarinavihkoon kirjoitetaan ensin muutaman lauseen pituinen tarina minä-muotoisena kerrontana ja sen jälkeen kolmannen persoonan muodossa. Sen jälkeen kirjoitetaan sama tarinanpätke siten, että kiinnitetään erityisesti huomiota kerronnan aikamuotoon: kirjoitetaan sama teksti ensin imperfektissä ja sen jälkeen preesensissä.

Kertoja ja kerronta

Minä, peikko

Harjoituksessa testataan, miten teksti muuttuu kertojan ja aikamuodon muutoksen myötä. Harjoitus on kaksiosainen. Kertoja on yleensä joko minä-kertoja tai kolmannen persoonan kertoja; aikamuotona tarinassa käytetään useimmiten joko imperfektiä tai preesenssiä.

Esimerkki

2a **Kertojan valinta.** **Minä-kertoja** kertoo tekstiä minä-muodossa, asiat tapahtuvat hänelle ja hän kokee ne:

Eräänä aamuna **heräsin** harvinaisen äkäisenä. Läksyt olivat tekemättä, pikkuveli oli edellisenä iltana piilottanut reppuni ja kaiken kukkuraksi sänkyni vieressä näytti seisovan valtava peikko.

Puristin silmäni tiukasti kiinni, laskin kymmeneen ja avasin ne jälleen. Peikko oli yhä siinä ja katseli minua kiinnostuneen näköisenä.

”Miksi sinä laitoit silmät kiinni?” se kysyi.

”Siksi, että peikkoja ei ole olemassa”, vastasin minä ja nousin sängystä. Peikko näytti närkästyneeltä.

”Kyllä minä olen olemassa”, se sanoi sitten ja muttristi suutaan.

Kolmannen persoonan kerronnassa niin sanottu **hän-kertoja** tietää tapahtumat ja henkilöiden ajatukset (kertoja voi olla myös kaikkietävä, jolloin hän tietää aivan kaiken, mitä tapahtuu).

Eräänä aamuna **Iida heräsi** harvinaisen äkäisenä. Läksyt olivat tekemättä, pikkuveli oli edellisenä iltana piilottanut hänen reppunsa ja kaiken kukkuraksi sängyn vieressä näytti seisovan valtava peikko. Iida puristi silmänsä tiukasti kiinni, laski kymmeneen ja avasi ne jälleen. Peikko oli yhä siinä ja katseli häntä kiinnostuneen näköisenä.

”Miksi sinä laitoit silmät kiinni?” se kysyi.

”Siksi, että peikkoja ei ole olemassa”, Iida vastasi ja nousi sängystä. Peikko näytti närkästyneeltä.

”Kyllä minä olen olemassa”, se sanoi sitten ja muttristi suutaan.

Esimerkki

Aikamuodon valinta. Edellisissä esimerkeissä aikamuotona on mennyt aika eli imperfekti, jota saduissa käytetään useammin kuin preesenssiä. Aikamuotoa vaihtamalla tekstiin voi syntyä sävyeroja:

Imperfekti:

Vanhin kuninkaanpojista oli ylpeä, itsekäs ja komea.

Hänen urotekonsa, metsästyksenä ja uljuutensa tiedettiin kaikkialla valtakunnassa.

Preesens:

Vanhin kuninkaanpojista on ylpeä, itsekäs ja komea.

Hänen urotekonsa, metsästyksenä ja uljuutensa tiedetään kaikkialla valtakunnassa.

Vinkkejä

Harjoituksen avulla voi kerrata verbien aikamuodot:

harjoituksessa voidaan harjoitella myös sitä, miten kerron-taan vaikuttavat perfekti ja pluskvamperfekti. Niitä kuitenkin harvemmin käytetään kerronnassa jatkuvana aikamuotona; ne ovat kerronnassa läsnä ilmaisemassa (järkevää kyllä) tapahtumia, jotka ovat olleet ja olivat olleet. Ne tuovat rakenteellisesti lisää syvyyttä kerronnan aikatasoihin, kun kerronta ei ole vain yhdessä aikamuodossa.

Minä-kerronnan kohdalla voi kokeilla harjoituksena myös päiväkirjamuotoa ja kirjeitä.

Satuja

Harjoituksessa voi käyttää mitä tahansa tarinaa (satua tai lukua kirjasta), jossa tulee esiin kerronnan muoto ja kertojan valinta. Tästä syystä harjoituksessa joutuu käyttämään kahta tekstiä, joista toisessa tarinaa kertoo minä-kertoja, toisessa hän-kertoja.

Sadun varioiminen

Prinsessa Ruususen
Kiinteistövälitys OY

Harjoituksessa kirjoitetaan oma,
uusi versio jostakin vanhasta ja
tutusta kansansadusta.

Toteutus

1

Harjoitus on helppo toteuttaa siten, että listaa ensin luokan kanssa yhdessä heidän muistamansa tarinat taululle. Taululta on helppo katsoa satulistaa ja miettiä, mitä tarinaa haluaisi muunnella. Tueksi tälle listalle ja muuntelutehtävälle kannattaa yhdessä kirjoittaa vielä toinen lista, johon kootaan esimerkiksi erilaisia ammatteja (lääkäri, kauppias, lentokapteeni, opettaja, juristi, astronautti jne).

Esimerkki

2

Noita oli kaikessa rauhassa syömässä lounaskeittoaan, kun hän näki kahden pienen, huutavan ja likaisen lapsen lähestyvän ihastuttavaa piparkakkutaloaan.

”Ei taas”, noita huokaisi raskaasti. ”Lapset yrittävät aina syödä taloni.”

Hannu ja Kerttu noidan näkökulmasta kerrottuna.

Vinkkejä

3

Jos on vaikea miettiä, miten satua muuttaisi toisenlaiseksi, voi yhdistää sadun johonkin ammattiin: Entä, jos Lumikki kyllästyy elämäänsä, muuttaa Helsinkiin ja ryhtyy opettajaksi? Kolmen pienen porsaan sijaan taas voi kirjoittaa jostain itselle tutusta asiasta (esimerkiksi kolmesta pienestä skeittarista) tai kääntää sadun alkuperäisen aseman toisin päin, jolloin iso paha porsas jahtaa kolmea pientä sutta. Oliko Hannun ja Kertun noita sittenkään paha? Sadun voi tuoda nykypäivään (Prinsessa Ruusunen tosi-tv-sarjassa, Hannu ja Kerttu eksytetään ostarille), yhdistää toiseen satuun, tehdä prinsessasta prinssin ja toisinpäin.

Satuja

4

Harjoitukseen sopivia satuja ovat perinteiset kansansadut tai tunnetut taidesadut, jotka ovat lapsille tuttuja: *Pieni Punahilkka, Hannu ja Kerttu, Tuhkimo, Kolme pientä porsasta, Lumikki, Prinsessa Ruusunen, Ruma ankanpoikanen, Keisarin uudet vaatteet*.

Variaatiotehtävässä kannattaa pyytää oppilaita listaamaan nimenomaan satuja, sillä esimerkiksi *Narnia-* ja *Potter-*sarja ovat liian pitkiä muunneltaviksi. Myöskään *Aku Ankka* tai *Muumit* eivät välttämättä toimi yhtä hyvin kuin perinteinen kansansatu.

Haastetta!

5

Muunnellaan vain yhtä hahmoa: kirjoitetaan ensin paperille tai tarinavihkoon valittu hahmo ja hahmon **tyypillisimmät piirteet** (esimerkiksi prinsessa on usein kaunis, kiltti, ystävällinen jne.). Sen jälkeen kirjoitetaan **vastakohtaiset piirteet**. Vastakohtaisten piirteiden hahmosta kirjoitetaan tarina.

Toteutus

1

Erilliselle paperille tai tarinavihkoon kirjoitetaan ensin pätkä tarinan peruskerrontaa (kuvaillaan ympäristöä, henkilön tekemisiä jne.). Sen jälkeen kirjoitetaan kahden tai useamman henkilön välinen dialogi (voi jatkaa jo aloitettua tarinaa). Lopuksi kirjoitetaan tekstiä, jossa yhdistyvät peruskerronta ja dialogi.

Esimerkki

2

1) Kirjoitus vain selostusta, kuvailevaa (perus)kerrontaa, jota kertoja kertoo, ei lainkaan keskustelua:

Eräänä aurinkoisena aamuna prinsessa Orkidea heräsi. Hän haukotteli, nousi ylös katosvuoteestaan ja avasi ikkunanverhot.

2) Pelkkä dialogi, jossa hahmojen keskustelu kuljettaa tarinaa eteenpäin:

- Tänään on tehtävä jotakin hauskaa, Orkidea sanoi.
- Se onkin hyvä idea, totesi kamaripalvelija.
- Voisin esimerkiksi tehdä pullan, tuumi prinsessa.
- Yhdenkö vain? kysyi kamaripalvelija.
- Mahdollisesti kaksi.

Vinkkejä

3

Dialogia kirjoitettaessa voidaan harjoitella kirjoittamalla vaikkapa puhelin-keskustelu, jossa kirjoitetaan kummankin keskustelevan osapuolen vuorosanat. Tämä on konkreettinen esimerkki dialogista, ja lapsen on helppo samastua siihen.

Dialogi ja kerronta "Haa!" huudahti noita

Harjoituksessa kirjoitetaan dialogia, peruskerrontaa ja lopuksi tekstiä, jossa nämä kerronnan muodot yhdistetään. **Harjoituksen voi haluttaessa jakaa kolmelle erilliselle tunnille,** jolloin ensimmäisellä kerralla keskitytään tekemään pelkkää kerrontaa, toisella dialogi ja kolmannella yhdistetään nämä kerronnan muodot samaan tekstiin.

3) Kerronnan ja dialogin yhdistelmä:

Prinsessa Orkidea sujautti suhteellisen leveät jalkansa aamutossuihin ja hyppi alas kierreportaita.
– Kolme pullaa on parempi kuin kaksi, hän lauleli ääneen.
Keittiön ovelta hän pysähtyi. Hovikokki osasi olla kiusallisen häijy, ja sisään päästäkseen piti olla joko suunnatun ovela tai kokin suosiossa.

Nämä esimerkit tai vastaavat voi kirjoittaa taululle, tai keksiä oppilaiden kanssa yhdessä uudet.

Sadun maailmaan harjoituksen voi liittää siten, että dialogissa keskustelussa ovat vaikka Prinsessa Ruusunen ja Tuhkimo (he voivat puhua esimerkiksi valtakunnan hallitsemista, ruoasta, autoista tai prinseistä), Saapasjalka-kissa ja Hannun ja Kertun noita tai Peppi Pitkätossu ja Lumikki jne.

Satuja

4

Harjoitukseen sopii mikä tahansa satu vanhasta kansansadusta nykysatuun, kun valitussa tekstissä peruskerronta ja dialogi erottuvat selvästi toisistaan (Jukka Parkkisen *Korppi*-sarja, Astrid Lindgrenin teokset, Roald Dahlin teokset, Margaret Mahyn satukokoelma *Jättiläisen kylpyamme ja muita kertomuksia*).

Haastetta!

5

Dialogin ja kerronnan yhteydessä voidaan käydä läpi myös replikoinnin kirjoittamisen tavat.

Paljon lukeneille nämä merkintätavat ovat tuttuja, mutta niiden käyttäminen tekstissä voi silti olla vielä epäselvää. Dialogin erottaminen muusta kerronnasta tapahtuu kieliopillisesti oikein, kun käytetään lainausmerkkejä tai repliikkiviivaa.

Sitaatti- eli lainausmerkki (") aloittaa ja sulkee henkilöhahmon lauseen; ennen verbiä tulee käyttää pilkkua sulkujen ulkopuolella (vrt. esim. englanninkielisessä teksteissä pilkku laitetaan sitaattien sisälle). »-merkkiä käytetään samalla tavalla kuin lainausmerkkiä.

"En missään tapauksessa lähde tänään kalaan", ilmoitti Karhu. "Kettu huijaa minua kuitenkin kalastamaan taas hännälläni."
Orava nyökytti päätään ja nakkeli päkinöitä alas säilytyskoloon.

Koska ilma oli sateinen, tylsä ja kaikin puolin inhottava, Elsa päätti jäädä sisälle.

»Minä tutkin ullakon«, hän tuumi ja kaivoi eteisen romulaatikosta taskulampun. Ullakolla oli aina kaikenlaista kiinnostavaa.

Ranskalainen viiva eli repliikkiviiva sijoitetaan lauseen alkuun. Viivan jälkeen tulee väli ennen ensimmäistä sanaa, verbi erotetaan pilkulla. Kun saman henkilön puhe jatkuu siten, että lause ei pääty pisteeseen vaan pilkkuun, voi puheen jatkumisen halutessaan selventää uudella repliikkiviivalla pilkun jälkeen. Uusi repliikkiviiva laitetaan myös silloin, kun lause on päättynyt pisteeseen. Kaikki kirjoittajat eivät kuitenkaan käytä selventävää repliikkiviivaa, vaan teksti jatkuu pisteen tai pilkun jälkeen ilman sitä.

- Tämä on ehdottomasti viimeisintä muotia, selitti hoviompelija prinssille, joka katsoi puhvihihoja hiukan epäilevän näköisenä.
- Jos sallitte sanoa, kamaripalvelija kumarsi prinssille lyhyesti, – tuo malli olisi yllänne oikein pukeva.
- Minä en kyllä olisi varma, epäröi prinssi. – Minusta jalot hartiani hiukan kärsivät.

Toteutus

- 1 Erilliselle paperille tai tarinavihkoon kirjoitetaan yksi lause, jossa yhdellä tai useammalla adjektiivilla kuvaillaan esimerkiksi päähenkilöä. Kuinka yhden (tai useamman) adjektiivin vaihtaminen joksikin toiseksi muuttaa koko lausetta ja määrittää tekstin tyyliä?

Esimerkki

- 2 Nuorin prinsessa oli lempeä ja suloinen. Nuorin prinsessa oli lihava ja karvainen. Nuorin prinsessa oli älykäs ja käytännöllinen.

Vinkkejä

- 3 Harjoituksen tueksi voidaan yhdessä oppilaiden kanssa kirjoittaa taululle lista adjektiiveista ja erilaisista (satu) henkilöistä (nalle, koira, prinsessa, keiju, noita, velho, peikko), jolloin taululta katsoamalla saa ideoita ja tukea omalle tekstiharjoitukselle. **Harjoitus kannattaa kirjoittaa erilliselle paperille, sillä siinä olevia ideoita voi hyödyntää myöhemmin kirjoituksissa.** Halutessaan oppilas voi keksiä paljonkin erilaisia hahmoja, joiden avulla kokeilee tyylin muuttumista.

Satuja

- 4 Harjoitukseen sopii tarina, jossa tulee esiin tekijän tyyli. Esimerkiksi Anni Swanin sadut ovat hyvin runollisia, Astrid Lindgren puolestaan on humoristinen ja realistinen kertoja. Kari Hotakainen puolestaan on postmoderni ja humoristinen kertoja (esimerkiksi satu *Kotka* teoksessa *Satukirja*).

Haastetta!

5

Haasteellisemmaksi harjoituksen voi tehdä miettimällä luokan kanssa erilaisten tekstin tyyliä ja sitä, miten omassa kirjoituksessa voi muuttaa tyyliä muutenkin kuin vain adjektiiveja muuttamalla. Harjoitus konkretisoituu tekstiesimerkkien kautta. Voi kokeilla esimerkiksi seuraavia:

PELKISTÄMINEN.

Kirjoitus mahdollisimman ytimekkäästi (jättää pois kaiken ylimääräisen). Vanhat kansansadut (esim. Perrault'n versio *Tuhkimosta*) ovat usein tyylillisesti pelkistettyjä verrattuna esimerkiksi taidesatuun.

Olipa kerran ukko ja akka. Nämä asuivat mökissä metsän liepeillä.

Eräänä päivänä akka sanoi: "Mene sinä metsästä sutta hakemaan."

Ukko siitä nosti pyssyn olalleen ja lähti metsään.

RUNOLLISUUS.

Kirjoitus kuvailevaa, paljon adjektiiveja, esim. luontokuvausta, ns. ylisanoja. Anni Swanin satujen lyyriset kuvaukset valaisivat tätä tyyliä (*Lumolinna*, *Aaltojen salaisuus*).

Kuun hopeiset säteet valaisivat kuin hellästi laulaen prinsin tietä hänen astellessaan kastetta helmeillen välkkyvällä, tuoksuvalla nurmella. Niin ihmeellisen ihanasti loistivat puiden suloisesti kesäyönraikkaassa tuulessa tanssivat kukat: valkoisempina kuin taivaankannen korkealla kisailevat pilvet, punaisempina kuin metsän sylissä kasvatama puolukka, sinisempänä kuin sinisin meren ulappa.

HUMORISTISUUS.

Mikä tekee tekstistä hauskan? Esimerkkeinä vaikkapa Pepin kohtaaminen poliisien kanssa (tilanteen epäkonventionaalisuus, Pepin tottelemattomuus) tai Ilmarin kuvailu isoäidistään (koiran pyllyä muistuttava suu on hauska, koska siinä on sana *pylly*, ja pylly on väistämättä hauska).

Sinä aamuna kuningas käyttäytyi valtioneuvoston kokouksessa kerrassaan tavattomasti.

Kun valtiovarainministeri puhui budjetista, kuningas haukotteli niin että leuat lonksuivat. Kun maatalousministeri kertoi ruskokuoriasten huolestuttavasta lisääntymisestä lehtometsissä, kuningas pelasi korttia. Ja kun pääministeri ilmoitti naapurivaltakunnan kanssa sovitusta vierailusta, kuningas nousi ylös, teki kolme kuperkeikkaa takaperin ja näytti pääministerille kieltä.

Toteutus

1

Erilliselle paperille tai tarinavihkoon kirjoitetaan, mikä on oman tarinan teema, esimerkiksi ystävyys. Pohditaan, mikä opetus omassa tarinassa on (esimerkiksi, että toista ei saa kiusata tms.).

Esimerkki

2

Kummitusperhe on muuttanut Riston naapuriin. Riston vanhemmat eivät hyväksy kummituksia, koska he ovat yöeläjiä. Risto kuitenkin tutustuu kummitusperheen lapsiin. Hiljalleen myös Riston vanhemmat ymmärtävät, että kummitusperheen kaikki jäsenet ovat mukavia ja ystävällisiä kummituksia.

(Teemana ja opetuksena nähtävissä ystävyyden tärkeys ja erilaisuuden hyväksyminen.)

Vinkkejä

3

Luetaan aluksi satu, jossa on selkeä opetus. Oppilaiden kanssa voidaan myös kirjoittaa taululle lista niistä opetuksista, joita he lukemistaan saduista muistavat.

Harjoitusta voi kokeilla myös parityönä, jolloin oppilaat voivat yhdessä miettiä, millaisia opetuksia heidän muistamisissaan saduissa on, ja millaisia opetuksia he itse näkisivät hyväksi kirjoittaa satuun.

Satuja

4

Taidesatu: H. C. Andersenin *Ruma ankanpoikanen*, *Keisarin uudet vaatteet*, Z. Topeliuksen *Adalmiinan helmi*, *Tuhma-Jussi* jne.

Teemat, sisällöt ja opetukset

Kummitukset juovat teetä kello kolme yöllä

Harjoituksessa suunnitellaan sitä, millaisista asioista haluaa kirjoittaa (eli mitä teemaa tarinassaan käyttää) sekä sitä, mitä oma kirjoitus mahdollisesti opettaa.

Ympäristön ja esineiden tarkka kuvaaminen

Avaruussukkulasta sirkukseen

Harjoituksessa keskitytään tarkkaan kuvaukseen. Kuvailun kohde voi olla jokin tietty ympäristö, esine tai asia.

Toteutus

1

Aloitetaan harjoitus keksimällä yhdessä oppilaiden kanssa listoja ympäristöistä, esineistä ja asioista. Sen jälkeen kirjoitetaan erilliselle paperille tai tarinavihkoon kuvailu jostakin ympäristöstä, esineestä tai asiasta.

Esimerkki

2

Ympäristö (ulko- ja sisämiljö): sirkus, metsä, luokka, huvipuisto, kirjasto, vanha linnan raunio, lähikauppa, purjelaiva, avaruusalus, kauppahalli jne. **Esineet:** lusikka, pesukone, talo, ruusu, koira, peikko, tomaatti, kahvinkeitin, porsas, lapsi, tynnyri jne.

Vinkkejä

3

Harjoitus on suhteellisen vaativa. Kysymyksiä, joiden avulla ympäristön ja esineiden kuvausta voi hahmottaa:

Miltä ympäristö tai esine näyttää? Minkä muotoinen ja kokoinen se on? Sekä jokin tila tai rakennus voi olla muodoltaan pyöreä tai pitkulainen, kuten appelsiini tai kurkku.

Mitä ääniä ympäristössä on, miltä jokin esine kuulostaa? Mitä ääniä esimerkiksi metsässä kuuluu? Kuulostaako kirja joltain, vai onko se äänetön?

Miltä ympäristö tai esine tuoksuu? Tuoksuuko esimerkiksi sirkus erilaiselta kuin uimahalli? Entä miltä haisee astianpesukone verrattuna omena?

Miltä ympäristö tai esine tuntuu? Esineet tuntuvat kädesä erilaisilta, mutta ympäristöissä ihmisestä voi tuntua erilaiselta. Tuntuuko esimerkiksi pimeässä autiotalossa erilaiselta kuin isovanhempien luona tai elokuvateatterissa?

Satuja

4

Harjoituksessa kannattaa käyttää tarinaa, jossa on vahvaa kuvailua ympäristöstä, esineistä tai asioista. Esimerkiksi Lewis Carrollin *Liisa*-teoksissa on paljon kuvailua.

Toteutus

1

Leikki on tuttu: irtopapereille kirjoitetaan tietyssä järjestyksessä tietyt fraasit, jotka jokainen osallistuja täydentää valitsemillaan henkilöillä, paikoilla yms. Satuharjoituksessa käytetään tuttujen satujen hahmoja, paikkoja ja tapahtumia. Jokaisen kohdan täydentämisen jälkeen paperi vaihdetaan (ojennetaan seuraavalla ja otetaan itse toinen).

Harjoitus on mahdollista toteuttaa joko siten, että 1) tarinat täydennetään satunnaisesti (eli jokainen keksii uutta sitä mukaa kun saa seuraavan paperin täydennettäväkseen) tai siten, että 2) jokainen täydentää uuden paperin sen tarinan mukaan, jonka kirjoitti ensin toiselle paperille. Jälkimmäisessä tapauksessa on kiinnostavaa verrata sitä, miten alkuperäiset tarinat muuttuvat, kun tarinasta siirtyy kerrallaan eri papereihin aina yksi rivi.

Jokainen oppilas saa kaksi paperia (liitteenä olevan mallin voi kopioida ja jakaa luokalle), joista toisen hän täyttää ensin yksin. Tämän jälkeen toiselle paperille täytetään ensimmäinen kohta ja sen jälkeen kierrätetään papereita, kunnes kaikki kohdat on täytetty. Lopuksi tarinat luetaan ääneen.

Kiertävä satu

Kuninkaallinen päiväkirja

Harjoituksessa koko luokka kirjoittaa yhdessä ns. jatkotarinoita.

Esimerkki

2

- 1) Olipa kerran (hahmo 1),
- 2) joka asui (adjektiivi) (paikka).
- 3) Eräänä (adjektiivi) (aika, milloin)
- 4) hän/se (mitä tekee) (paikka).
- 5) Siellä hän/se tapasi (adjektiivi) (hahmo 2),
- 6) joka sanoi: (mitä sanoo).
- 7) Yhdessä he (mitä tekevät)
- 8) ja elivät (adjektiivi) elämänsä (kuinka pitkään).

- 1) Olipa kerran **prinsessa**,
- 2) joka asui **valtavassa linnassa**.
- 3) Eräänä **harmaana aamuna**
- 4) hän **päätti rakentaa amfibin työkaluvajassa**.
- 5) Siellä hän tapasi **ankaran kääpiön**,
- 6) joka sanoi: **Sinun pitäisi syödä enemmän luumuhilloa**.
- 7) Yhdessä he **karkasivat merille**
- 8) ja elivät **vihreinä** elämänsä **loppuun saakka**.

Vinkkejä

3

Harjoituksen on ennen kaikkea tarkoitus olla hauska tauko.

Kirjallisuutta

Happonen, Sirke 2003: "Kuvan ja sanan taidetta muumikirjoissa." Teoksessa *Pieni suuri maailma. Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia*. Toim. Huhtala, Grün, Loivamaa & Laukka. Tammi. 196–204.

Heikkilä-Halttunen, Päivi 2000: *Kuokkavieraasta oman talon haltijaksi. Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjan institutionalisoituminen ja kanonisointuminen 1940–1950-luvuilla*. SKS.

Hirsijärvi, Irma 2006: "Genremurros?: scifin ja fantasian genreongelma." Teoksessa *Fiktiota! Levottomat genret ja kirjaston arki*. Toim. Kaisa Hypén. BTJ Kirjastopalvelu Oy. 106–120.

Huhtala, Liisi 2003: "Kasvun aika." Teoksessa *Pieni suuri maailma. Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia*. Toim. Huhtala, Grün, Loivamaa & Laukka. Tammi. 38–46.

Malherbe, Jean-Yves 2004: "Ranskalainen fantasiakirjallisuus." Teoksessa *Fantasian monet maailmat*. Toim. Blomberg, Hirsijärvi & Kovala. BTJ Kirjastopalvelu Oy. 231–248.

Mäyrä, Ilkka 1996: "'Veren kirjat' – kauhukulttuurin paradokseja." Teoksessa *Sivupolkuja. Tutkimusreittejä kirjallisuuden rajaseudulle*. Toim. Tero Norkola ja Eila Rikkinen. SKS. 165–184.

Riukulehto, Sulevi 2001: "Nuorisokirjoissako politiikkaa?" Teoksessa *Politiikka lastenkirjoissa*. Toim. Sulevi Riukulehto, Anssi Halmesvirta ja Kari Pöntinen. SKS. 7–13.

Sarland, Charles 1999: "The Impossibility of Innocence: Ideology, Politics and Children's Literature." Teoksessa *Understanding Children's Literature*. Toim. Peter Hunt. Routledge. 39–55.

Sisättö, Vesa 1996: "Mitä kartanpiirtäjät unohtivat? Fantasian paikka kirjallisuuden maailmassa." Teoksessa *Sivupolkuja. Tutkimusreittejä kirjallisuuden rajaseudulle*. Toim. Tero Norkola ja Eila Rikkinen. SKS. 185–198.

Sisättö, Vesa (toim.) 2003: *Ulkomaisia fantasiakirjailijoita*. BTJ Kirjastopalvelu Oy.

Suomalainen satu 1. 2010. Toim. Kaarina Kolu. BTJ Kirjastopalvelu Oy

Suomalainen satu 2. 2010. Toim. Kaarina Kolu. BTJ Kirjastopalvelu Oy

Todorov, Tzvetan 1975: *The Fantastic. A structural Approach to a Literary Genre*. Cornell University Press, Ithaca, and New York.

Liite 1

Olipa kerran _____,

joka asui _____.

Eräänä _____

hän/se _____.

Siellä hän/se tapasi _____,

joka sanoi: _____.

Yhdessä he _____

ja elivät _____elämänsä _____.

Valve
KULTTUURITALO